

פרשת וישלח

סיפור תמים - עם מסר חמים. (לב, ט)

סיפור תמים, עם מסר חמים.

יֵשְׁבוּ הַמַּלְאָכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר, בָּאנוּ אֵל אַחִיךָ אֶל עֵשָׂו וְגַם הֵלַךְ לִקְרַאתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ: וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד... וַיַּחַץ אֶת הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ... לְשֵׁנֵי מַחֲנֵה: וַיֹּאמֶר, אִם יָבוֹא עֵשָׂו אֶל הַמַּחֲנֵה הָאֶחָד וְהִכָּהוּ, וְהָיָה הַמַּחֲנֵה הַנֶּשְׁאָר לְפָלִיטָה: וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, אֱלֹהֵי אָבִי אַבְרָהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק... הַצִּילֵנִי גַּם מִיַּד אַחִי מִיַּד עֵשָׂו... וַיִּקַּח מִן הַבָּא בְיָדוֹ מִנְחָה לְעֵשָׂו אָחִיו: (בראשית ל"ב ז' - י"ד).

פרשת השבוע פותחת בסיפור היסטורי - מאוד פיקנטי ודרמטי, התורה מרחיבה את היריעה ויורדת לפרטים ופורסת לנו את כל הנתונים, וכדלהלן:

יעקב אבינו מקבל ידיעה מכלי ראשון שאחיו היקר עשיו ופמלייתו הכבירה בדרך אליו. אלא שהמפגש לא הולך להיות עם נשיקות וחיבוקים וחיוכים וסוכריות - כמו שקורה בכל מפגש של אחים עם תו תקן, אלא עשיו מגיע לפגישה עם כלי מלחמה כבדים ומאות חיילים, כאשר לנגד עיניו ניצבת מטרה אחת. להרוג את יעקב וכל משפחתו, ולנקום בו על הבכורה והברכות.

כאשר הגיע הבשורה הקשה לאוזניו של יעקב - הוא הצטער מאוד מעומק הנתונים, והחל להתכונן לפגישה "המרגשת" עם אחיו - בארבעה מישורים:

1) יעקב חילק את משפחתו וממונו לשניים כדי לבטח לפחות חצי מהם, שהרי בזמן שעשיו וחילותיו יתבייתו על קבוצה אחת ויכוונו לעברה את כל הארטילריה, באותו זמן הקבוצה השנייה תוכל לברוח - וכך היא תינצל.

2) יעקב פתח בתפילה נוקבת לבורא עולם והזכיר את זכות אבותיו הקדושים, וביקש מה' שיצילו וישמור אותו מכל רע.

3) יעקב הכין דורון מכובד ושידר אותו לעשיו אחיו, כדי לרכך את ליבו ולטשטש את עיניו ולשכך את זעמו הגדול.

4) יעקב לא לקח סיכון - והכין עצמו לקרב ומלחמה עם עשיו, על הצד שעשיו יפתח עליו במלחמה וינסה להורגו.

עד כאן ההיסטוריה של "מפגש יעקב ועשיו" - מפגש שהתרחש לפני אלפי שנים. אלא שהתורה הקדושה החליטה שכל יהודי חייב לדעת את הסיפור העסיסי הזה - ולכן היא חקקה אותו בתוך דפיה, לדורות עולם. והשאלה נשאלת: כל יהודי יודע שהתורה אינה ספר היסטוריה ולא אוסף מפגשים מרתקים, ובין דפיה נכנס רק מה שיש בו תוכן רוחני ומוסר השכל לדורות. אם כן מה כל כך מיוחד במפגש של יעקב ועשיו - עד כדי שהוא זכה לעלות לבמה ולהיחקק בספר התורה לנצח נצחים? איזו עבודת ה' אנו אמורים לשאוף ולשלוף מהסיפור הזה?

התשובה פשוטה: מי שיש לו עיניים רוחניות ובריאות רואה כאן "המון" הדרכה והשקפת עולם - אשר נחוצים לכל אדם יהודי, בבחינת "מעשה אבות סימן לבנים".

א) השתדלות! בזמן שנודע ליעקב אבינו שעשיו אחיו בא לקראתו עם פלוגת לוחמים, הדבר ראשון שהוא עשה זה לחלק את העם והממון לשתי מחנות - כדי לצמצם את היקף הסכנה, ומכאן אנו למדים יסוד גדול: כאשר נקלע אדם לבעיה או צרה חלילה, אל לו להתחמק מהבעיה באמצעות המילים הכבירות "יהיה טוב"... ה' יעזור... הכל מלמעלה... אל לו לטמון את הראש באדמה ולסמוך על הנס ולצפות שמלאכי עליון יגוננו עליו ויעשו עבורו את העבודה, אלא גם אם זכויותיו רבות - ואפילו אם קוראים לו יעקב אבינו, עליו להתאמץ כפי שידו משגת ולעשות את כל התחבולות כדי להציל את עורו וממונו, ולמזער את הסכנה עד כמה שיוכל. ורק כאשר כלו כל הקיצים ואין לאדם שום דרך התגוננות, אזי יסמוך על הנס.

כאן המקום לציין ולצנן ולסנן נקודת מחשבה מאוד עמוקה ועקומה, אשר היצר מפיל בה רבים ונכבדים: פעמים רבות האדם מתלבש באצטלא של "בעל ביטחון" אשר סומך על ה' שיעשה לו נס, אך בעצם לא מדובר בבעל ביטחון - אלא בעצלן אשר אין לו כוח להשקיע אנרגיה ולהתאמץ קצת.

פרשת וישלח

אלא שאותו עצלן לא אוהב להגיד על עצמו "אני עצלן". יותר נעים לו לומר שהוא "בעל ביטחון", הסומך על אלוהיו שיהיה טוב.

לכן חובה על האדם לבחון את עצמו בכל פעם האם הביטחון שלו הוא אמיתי - מתוך התבטלות לה' ואמונה שהכל מלמעלה "הן לטוב והן מוטב", או שמא מחמת שהוא מתעצל לפעול - הוא עוטה על עצמו את הכיסוי שנקרא "ביטחון".

האמת היא שבעניינים גשמיים האדם מאוד ער וזהיר, ואין הוא חשוד להפקיר את ממונו במסווה של "ביטחון". מי שיש לו מינוס בבנק או חור בארנק או שהתפוצץ בביתו צינור ענק, אין ספק שהוא יפעל במרץ לסדר את התקלה, ולא יעצום עיניו - ויבטח בה' שיהיה בסדר. מתי היצר מטלטל ומבלבל את האדם? ברונחיות. בזמן שמתגלית תקלה בחינוך הילדים או כאשר יש בעיה בנושא שלום בית, או אז יצר הרע בא לאדם ולוחש לו:

מושיקול'ה, אל תשפיל את עצמך וכבודך ואל תעשה עסק מהבעיה. תאמין שהכל מלמעלה... תתחזק בביטחון ותבטח בה' שיהיה טוב, ותן לזמן לעשות את שלו. מכירים את התופעה? מי שלא מכיר שלא יבהל - משום שאפשר לספק לו הרבה "מסמכים חיים" לעניין, שהרי רבים מהנוער המרוסק והמפורק וכן הרבה גרושים וגרושות - הינם תוצאה של בעלי ביטחון מדומה שהיו בעצם עצלנים בחינוך הילדים - או חבר'ה עם אף למעלה שלא רצו להקריב את כבודם ולחזר אחר השלום עם בן זוגם. ובמקום שהתינוקות הללו ינסו להתמודד עם הבעיה ולפתור אותה, תחת זאת הם עטו על פניהם החסודות את המסווה של "בעלי ביטחון" הבוטחים בה' שיהיה בסדר "ונתנו לזמן לעשות את שלו", ואכן הזמן עשה את שלו. נישואיהם עלו על שרטון, וחינוך ילדיהם ירד לטמיון.

ואם כבר נכנסנו לנושא של "ביטחון" רצוננו להשחיל כאן הגדרה מאוד נפלאה בעניין, אשר לא רבים יודעים אותה:

מי שיצא לסיפורים ופספס את האוטובוס והוא על קוצים - והוא בוטח בה' שהוא יספיק להגיע לבנק לפני שייסגר, לא בטוח שהוא בעל ביטחון באמת. מדוע? משום שאין לו ברירה אחרת - והוא מנסה להשתמש בביטחון בתור סגולה לתפוס את הבנק. ומה גדולה היא זו?

אלא צריך האדם לומר לעצמו כך: פספסתי את האוטובוס ואיני בטוח שאספיק לתפוס את הבנק לפני הסגירה. אומנם אני מאוד חפץ להספיק להגיע לבנק, ואני מבקש מה' שיעזרני בעניין. אלא שאני בוטח בה' ומאמין שמה שלא יהיה - זה הכי טוב בשבילי.

מי שחושב כך, אין ספק שהוא בעל ביטחון בה'.
[אומנם יש סוג נוסף של ביטחון - שאדם משליך יהבו על הבורא "ובטוח" שהבורא ימלא את רצונו. אך זו דרגה מאוד גבוהה אשר היא תוצאה של חיבור אמיתי עם הבורא, ולא מדובר במצב שהאדם נמצא בבעיה - והוא מנסה להפעיל את הביטחון "כסגולה" ליציאה מהסבך].

(ב) תפילה! יעקב אבינו מלמדנו שחפץ ממה שעל האדם לפעול במישור ההשתדלות ולנסות למזער ולמנוע את הסכנה עד כמה שידו משגת, עליו לפעול במישור נוסף ולעמוד בתפילה לפני הבורא ולעורר זכות אבות, ולבקש מה' שיושיעו ויצילו.

שהרי התפילה זה הנשק הכבד של האדם היהודי ובאמצעות התפילה בכוחו לחולל את הניסים הכי גדולים ולהינצל מהמצבים הכי סבוכים וקשים, ואפילו אם האדם המתפלל אינו צדיק. הראיה הגדולה ביותר, זה "מנשה".

מנשה היה רשע גדול אשר הגיע לעוצמה גדולה של רשעות, הוא רצח את סבו הנביא אלישע ועשה כל פשע ורשע שבעולם, ומובא בחז"ל שבשביל העבירות שלו לבד - כבר היה צריך להחריב את בית המקדש. ולמרות זאת, כאשר הרשע הזה נתפס על ידי מלך אשור והוכנס אל הסיר הלוחט והוא ביקש מאלוהים שיושיעו, נעשה לו נס ובאה רוח חזקה ושלפה אותו מהסיר.

לא יאומן! עומד מנשה הרשע בתפילה, בלי כובע וחליפה, בלי מניין, בלי בית כנסת, בלי גרָטל ובלו

פרשת וישלח

מקווה וללא הכנה מקדימה, ואלוקים עונה לתפילתו ועושה לו נס גדול. איך זה יתכן? הוא אשר אמרנו. כוחה של תפילה בעת צרה רב ועצום - והוא מפתח לכל הישועות, ואת המפתח הזה הפעיל יעקב כנגד עשיו.

ג) דרכי שלום! לפני שיעקב ניגש למלחמה עם עשיו ואנשיו - הוא שלח לו דורון גדול וניסה לרכך את כעסו ולשכך את חמתו. ולכאורה מדוע? הרי מדובר בעשיו הרוצח אשר בא לקראתו עם ארבע מאות שכירי חרב. אם כן למה שלא ילחם בו ויחסל אותו אחת ולתמיד? לשם מה הוא צריך להשקיע ממון רב ולשחד את הרשע הזה?

יעקב אבינו מלמדנו יסוד גדול: אפילו אם יש לאדם את הסיבות הכי טובות והכי מוצדקות להיכנס למלחמה עם השני, אפילו אם הוא הצדיק והצודק - ואילו השני הוא הפריץ והעריץ, לפני שהוא ניגש למלחמה עם אותו פריץ ותולה אותו על איזה עציץ, עליו לנסות את כל הצעדים האפשריים כדי לשמור על השלום ולמנוע את המלחמה.

לשלוח לאותו רשע איזו מתנה כובשת ויוקרתית, לפרגן ולתת לו כבוד ולהראות לו שהוא "כאילו" יקר וחשוב לנו, ורק אם כלו כל הקיצים וכלום לא עוזר להפעיל את רחמי הרשע - ועדיין הסכנה נראית באופק, או אז יש להפעיל את השלב האחרון, שלב המלחמה.

ומכאן אנו למדים עד כמה גדול כוח השלום, ועד כמה חשוב לאחוז בו בכל מחיר. האמת היא שהמסר החד והברור הזה - הוא בעצם מדרש מפורש (תנחומא שופטים סימן י"ח), אשר זה תוכן דבריו:

גדול כוח השלום שאפילו לשונאים אמר הקב"ה לפתוח להם לשלום - ואפילו בזמן מלחמה כאשר באים האויבים המרצחים להילחם בנו גם אז אנחנו מצויים לקרוא להם לשלום - וכפי שנאמר כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרַאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (דברים כ' י'), ומדובר בכל מלחמה - בין מלחמת רשות ובין מלחמת מצווה (רבנו בחיי דברים כ' י').

כאן המקום להשחיל פרט פצפון, המכיל בתוכו המון: כל אדם יהודי מבין שכל השקעת ממון בעבודת ה' איננה לריק. אנשים קונים אתרוג הדור במחיר ענק, תפילין וסידור בהון עתק, הם שמחים להשקיע ממון על המצוות, ומרגישים סיפוק רוחני עצום מכך.

חובה לדעת שהשקעה למען "דרכי שלום" חשובה בשמים לא פחות, שהרי היא כוללת בתוכה גם עניינים של בן אדם לחברו וגם עניינים של בן אדם למקום, ואין ספק שהיא משמחת את בורא עולם עד מאוד. יהודי יקר! הידעת? כל התורה עצמה בנויה ומבוססת על "דרכי שלום", וכפי שדרשה הגמרא את הפסוק "וכל נתיבותיה - שלום" (גיטין נ"ט ע"ב).

ושמא יאמר אדם שכל עניין של דרכי שלום נועד "לשמר את השלום הקיים". אך אם חלילה השלום כבר הרוס והאנשים כבר אויבים זה לזה, אזי אין חובה מוטלת על אחד הצדדים להתאמץ למען הפיוס. צר לנו לומר, אך טעות ביד החושב כך! מי גילה לנו זאת?

השל"ה הקדוש אשר כתב את המילים הבאות (שער האותיות אות בי"ת - ערך "בריות"):

* בואו וראו כמה גדול כח השלום... ואמרו חכמינו ז"ל הוי מקדים בשלום כל אדם (אבות פ"ד מט"ו). מהו 'בשלום כל אדם?' [ללמדך], אפילו אם אתה רואה שלבו עליך, הוי מקדימו לשלום. שאם אתה עושה כן, תגרום שיאהבך. ולא עוד, אלא אפילו שאינו נכנע להשלים עמך, ה' מוסרו ומכניעו תחתך... * צריך לו לאדם להיות אוהב שלום ורודף שלום, כמו שנאמר 'בקש שלום ורדפהו'. בקש עם אוהבך, ו

פרשת וישלח